

แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้าน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน บริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอดงใหญ่ จังหวัดตราด*

จตุรินทร์ ขวัญเนตร**, สิตางค์ เจริญวงศ์*** และ เอี่ยมพร รุ่งศิริ****

(วันรับบทความ : 7 มิถุนายน 2563, วันแก้ไขบทความ : 17 มิถุนายน 2563)

วันตอบรับบทความ : 19 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

บทความเรื่องแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอดงใหญ่ จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านและแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอดงใหญ่ จังหวัดตราด ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านในบริเวณตำบลหาดเล็ก อำเภอดงใหญ่ จังหวัดตราดนั้นแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 ยุคผลิตรายังชีพ ยุคที่ 2 ยุคของการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ และยุคที่ 3 ยุคแห่งการปรับตัว

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอดงใหญ่ จังหวัดตราดทุนสนับสนุนวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

*** อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

**** อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้แก่ การกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงอย่างมีส่วนร่วม การสร้างระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และการให้การศึกษากับชุมชนในเรื่องของประโยชน์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการปรับตัว, ประมงพื้นบ้าน, ตำบลหาดเล็ก, ชายแดน-ไทยกัมพูชา

Adaptability of Local Fishing Communities to a Sustainable Natural Resource Management Plan in the Thailand - Cambodia Border: A Case Study of Hatlek Sub-District, Klong Yai District in Trat Province

Jutinan Kwunnate*, Sitang Charenwong** and Auemporn Rungsiri***

(Received Date : June 7, 2020, Revised Date : June 17, 2020,

Accepted Date : June 19, 2020)

Abstract

The purposes of the research were to study the development and to study the adaptability of local fishing communities to a sustainable natural resource management plan in the Thailand - Cambodia Border: a case study of Hatlek Sub-District, Klong Yai District in Trat Province. The findings showed as follows: 1) there were three eras of the development of local fishing in Hatlek Sub-District, Klong Yai District in Trat, including subsistence production era, expanding commercial fishing era, and adaptable and developing fishing era; 2) the adaptability of local fishing communities to a sustainable natural resource management plan was setting the regulations of participatory fishing, setting participatory management system and showing advantages and disadvantages of using sustainable natural resource to the fishing communities.

Keywords: Adaptability, Local fishing, Hatlek Sub-District, Thailand - Cambodia Border

* Lecturer, Political Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences

** Lecturer, Political Sciences Department, Faculty of Humanities and Social Sciences

*** Lecturer, Business English Department, Faculty of Humanities and Social Sciences

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าสัตว์น้ำในลำดับต้นของโลกโดยมีมูลค่าการส่งออกสินค้า ในหมวดสินค้ากุ้ง หมึก ปลาสดแช่เย็นแช่แข็ง รวมทั้งผลิตภัณฑ์ทูน่ามากกว่าสามแสนล้านบาท ถือว่าเป็นสินค้า อุตสาหกรรมเกษตรที่ทำรายได้เข้าสู่ประเทศในอันดับต้นของประเทศ อาชีพประมงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ โดยเป็นแหล่งที่มาของรายได้ การว่าจ้างแรงงาน และก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอีกมากมาย ผลผลิต สัตว์น้ำยังเป็นแหล่งอาหารโปรตีน สำหรับประชากรในประเทศ และสามารถส่งออกนำเงินตราเข้าประเทศด้วย (กรมประมง, 2555, หน้า 1)

ในขณะที่ทรัพยากร ธรรมชาติทางทะเลให้ผลผลิตประมงมูลค่ามากมายต้องกลับประสบปัญหา ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำทะเล ซึ่งเกิดขึ้นจากสองสาเหตุคือ การเสื่อมโทรมตามธรรมชาติ และ การเสื่อมโทรมจากการ ใช้ประโยชน์ของมนุษย์ สาเหตุจากมนุษย์นี้เกิดจากการ ทำประมงทะเลที่มุ่งหวัง ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูง จึงมีผลให้ มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนประกอบอาชีพประมงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้มีการทำประมงมากเกินไป (Overfishing) ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนและประสิทธิภาพ ของเรือและเครื่องมือประมง โดยเฉพาะเครื่องมืออวนลากและอวนรุนซึ่งจับสัตว์น้ำหน้าดิน และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเครื่องมือที่มีการทำลายสูง เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่ไม่สามารถคัดเลือกสัตว์น้ำเป้าหมายได้ (Non selective gear) (กรมประมง, 2555, หน้า 3) จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในการทำประมงที่ผิดต่อสมดุลทางธรรมชาติ และกฎหมาย

จากการทำประมงในลักษณะที่เป็นการขูดรีดทรัพยากรนี้ทำให้ ทำให้ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติลดลงในชุมชนชายฝั่งทะเลในประเทศไทย ตัวอย่างเช่น ชาวประมงในพื้นที่อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดมีสภาพภูมิประเทศที่ติดทะเล มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล ทำให้ชุมชนอำเภอคลองใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นหลักมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งถึงปัจจุบัน การทำประมงในพื้นที่แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือประมงพาณิชย์ และประมงชายฝั่ง โดยเฉพาะพื้นที่ในตำบลหาดเล็ก ถือเป็นชุมชนชายแดนที่มีพื้นที่ที่สามารถทำกินได้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากพื้นที่ทางฝั่งบก ถือเป็นพื้นที่ความมั่นคง ไม่สามารถเข้าไปทำกินได้ ขณะที่พื้นที่ที่เหลือ คือพื้นที่ทางทะเล อาชีพหลักที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของชุมชนตำบล

หาดเล็ก คือ การทำประมง (ศรวุฒิ ขาวคม, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2562)

ในปี พ.ศ. 2558 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาพระราชบัญญัติ การประมง พ.ศ. 2558 ประกาศใช้เมื่อ 28 เมษายน พ.ศ. 2558 ในการบัญญัติข้อกำหนดในการจัดการประมงผิดกฎหมายได้แก่ การควบคุมเรือประมงลำใด ไม่ขึ้นทะเบียน ไม่มีใบมอบอนุญาต หรือที่เรียกกันว่า "อาชญาบัตร" ก็จะไม่สามารถออกจับปลาได้ การห้ามใช้ เรืออวนลาก การติดตั้งเครื่องมือติดตามเรือสำหรับประมงนอกน่านน้ำ ขนาด 60 ตันกรอสขึ้นไป และการใช้ระบบควบคุมการแจ้ง เข้า – ออก ของเรือประมง ขนาด 30 ตันกรอสขึ้นไป และกฎเกณฑ์อื่น ๆ อีกรวมแล้ว 15 มาตรการ (ทะเลเล็ก ประมงร้อน, 2558)

ผลจากกฎหมายที่ออกมาบังคับใช้กับชาวประมง ส่งผลให้เรือประมงพาณิชย์ที่ไม่สามารถดำเนินการให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดได้ทั้งหมด เป็นผลให้เรือประมงพาณิชย์บางส่วนย้ายไปยังท่าเรือปากคลอง ประเทศกัมพูชา เพื่อทำการประมงในบริเวณทะเลของกัมพูชาและได้มีการขนส่งสินค้าประมงที่หาได้ผ่านจุดผ่านชายแดนบ้านหาดเล็ก เมื่อเรือประมงพาณิชย์ส่วนใหญ่ย้ายออกไปส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่ซบเซาอย่างมากเนื่องจากการย้ายตามไปของแรงงานประมงในพื้นที่ได้ที่ผ่านมาเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นอยู่ได้ก็เพราะแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการปรับตัวของการทำประมงในพื้นที่ตำบลหาดเล็กมากขึ้น อันได้แก่ กลุ่มผู้ที่เคยทำประมงพาณิชย์บางส่วนมีความจำเป็นต้องหยุดทำการประมงด้วยเงื่อนตามกฎหมาย และเกิดผลให้มีจำนวนผู้ทำประมงพื้นบ้านในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยข้อกำหนดของพระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2558 และฉบับปรุง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านไม่สามารถที่จะทำประมงนอกชายฝั่ง (3 ไมล์ทะเล) ได้ กล่าวได้ว่าจากสถานการณ์ตำบลหาดเล็กจึงมีความเสี่ยงในเรื่องทรัพยากรทางธรรมชาติทางทะเลอันมีผลมาจากจำนวนผู้ทำประมงที่มีจำนวนมากขึ้น ในขณะที่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด (ศรวุฒิ ขาวคม, สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2562)

ด้วยเหตุดังกล่าวที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและการทำประมงพื้นบ้านซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชนตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดที่มีมาอย่างยาวนาน จึงนำไปสู่ประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจว่า การทำประมงพื้นบ้านในบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา มีการพัฒนาการ

ของการทำประมงพื้นบ้านมาอย่างไร และจะมีแนวทางหรือมาตรการในการบริหารจัดการประมงชายฝั่งทะเลบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลที่ยั่งยืนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด

ขอบเขตในการศึกษา

ในงานวิจัยเรื่อง แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหาในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาประเด็นของพัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา และแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา

ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเวลาในการศึกษาวิจัยได้ตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2447 – ปัจจุบัน เพื่อพัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้าน ที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากการล่าอาณานิคม จนกระทั่งภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ทั้งโลกถูกเชื่อมโยงกันมีการจัดระเบียบโลก อยู่ในกฎกติกาต่าง ๆ ร่วมกันบนฐานการดูคสนทรัพยากรของระบบทุนนิยม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. คาดว่าผลการวิจัยที่ได้ไปนำเสนอต่อหน่วยงานหรือองค์กรต่างที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอเป็นนโยบายหรือมาตรการเพื่อแก้ปัญหาและการทำประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
2. คาดว่าจะได้รับชุดความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการการทำประมงพื้นบ้านการทำประมงพื้นบ้านบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา ซึ่งถือเป็นอาชีพหลักของชุมชน

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาแนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการศึกษาไว้ต่อไปนี้

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารเอกสารขั้นต้น และเอกสารขั้นรอง การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

2. สำหรับการตรวจสอบข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้น จะต้องตรวจสอบแหล่งที่มา 3 แหล่ง ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล

- การตรวจสอบแหล่งเวลา หมายถึง การตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่

- การตรวจสอบสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กัน จะเหมือนกันหรือไม่

- การตรวจสอบบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2.2 การเปรียบเทียบจากการใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี (Methodological Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น การซักถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจซักถามผู้ให้ข้อมูลหลังจากสรุปผลการศึกษา เพื่อความแน่นอนว่าข้อสรุปนั้นเที่ยงตรงตามความเป็นจริงหรือไม่

3. การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการสร้างข้อสรุป โดยเป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบ และหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อตีความข้อมูลเหล่านั้น (interpretative) อันจะนำไปสู่ความเข้าใจต่อการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2537) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบข้อสรุปผู้วิจัยจะอาศัยรูปแบบการวิเคราะห์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ในที่นี้หมายถึงตั้งอยู่บนความเชื่อว่าเหตุการณ์ในอดีตจะมีความสัมพันธ์ต่อสถานการณ์ในปัจจุบันและความต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่เชื่อว่าเหตุการณ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างตายตัว แต่เป็นกระบวนการทางสังคมในกรอบของเวลา ที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) การเปลี่ยนแปลง (Change) และการดำรงอยู่ (Existence) (ชยันต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2559, หน้า 23)

3.2 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เมื่อผู้วิจัยได้เห็นหรือสังเกตหลายๆ เหตุการณ์ต่างๆ แล้วจึงลงมือสรุป แต่หากข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบอื่นๆ ก็ถือว่า ผลที่ได้เป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) หากได้รับการยืนยันก็ถือว่าเป็นข้อสรุปได้ (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2537)

สรุปผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการทำประมงพื้นบ้านในบริเวณตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดนั้นแบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคที่ 1 ยุคผลิตเพื่อยังชีพ ยุคที่ 2 ยุคของการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ และยุคที่ 3 ยุคแห่งการปรับตัวและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ยุคที่ 1 ยุคผลิตเพื่อยังชีพ (ก่อนทศวรรษ 2500) ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดในอดีต เป็นตำบลที่อยู่ในเขตการกึ่งอำเภอคลองใหญ่ซึ่งยกสถานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2501 และได้รับการยกฐานะให้เป็นอำเภอคลองใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2502 เป็นยุคที่ตำบลหาดเล็กมีการทำประมง เพื่อดำรงชีพชาวบ้านส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยเป็นลักษณะการผูกบ้านเรือนบริเวณชายฝั่งทะเล ส่วนพื้นที่ที่ติดกับชายฝั่งอ่าวไทยค่อนข้างแคบทำให้ไม่มีทางเลือกในการตั้งที่อยู่อาศัยหรือทางเลือกในการประกอบอาชีพมากนัก โดยชาวบ้านกลุ่มนี้อาศัยอยู่บริเวณนี้มาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าจนถึงรุ่นหลาน หากจะให้ย้ายไปอยู่ที่อื่นก็จะส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน จึงต้องดูแลเรือและอุปกรณ์ประมงที่ผูกไว้บริเวณคลองหน้าบ้านของตน การทำประมงพื้นบ้านอาจมีความหมายและขอบเขตแตกต่างกัน ตามสภาพท้องที่หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น แบบพื้นบ้านแบบขนาดเล็กแบบดั้งเดิมหรือแบบยังชีพ ชาวประมงพื้นบ้านได้ให้คำจำกัดความไว้ คือ กลุ่มที่ใช้แรงงานเป็นชาวบ้าน สมรรถภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำต่ำทำให้ได้ผลผลิตน้อย และจะออกทำการประมงในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นการทำประมงโดยใช้เครื่องมือขนาดเล็กไม่ทันสมัยทำประมงพื้นที่ไม่เกิน 3 กิโลเมตร จากชายฝั่ง แต่ก่อนไม่มีการค้าขายซึ่งคนส่วนมากก็ทำประมงพื้นบ้านอยู่แล้ว ภูมิปัญญาแต่เดิมใช้อวนล้อมเนื่องจากไม่มีไม้อุปกรณ์ทุ่นแรงจึงใช้เรือชายฝั่งหาปลาในไม่เกินระยะ 10 เมตร มีวางปูโดยใช้อุปกรณ์รอบมีลักษณะเป็นโครงเหล็ก 4 เหลี่ยมซึ่งกับอวนรอบๆ การวางกุ้งจะใช้การแทงกุ้งหรือว่าอวนวางกุ้งโดยเฉพาะ เรือที่นิยมใช้คือเรือชายฝั่ง เรือแจว เรือหางยาว จำนวนและสภาพของทรัพยากรมีความสมบูรณ์เป็นอย่างมากเนื่องจากว่ายังไม่มีเครื่องมือที่ทันสมัยในการจับสัตว์น้ำ

ยุคที่ 2 ยุคการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2540) ในระยะเวลาดังกล่าวเกิดการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ มีการทำประมงขนาดใหญ่ ใช้เครื่องมือในการทำประมงที่มีความทันสมัยมากขึ้น กล่าวคือ ในระหว่างปี 2503-2523 มีการขยายตัวด้านการประมงทะเลอย่างรวดเร็วโดยมีปัจจัยสำคัญที่เป็นสิ่งจูงใจ ประกอบด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและเครื่องมือประมง เช่น อวนในล่อน สำหรับใช้ในการประมงพื้นบ้าน อวนลากเพื่อใช้สำหรับการประมงพาณิชย์ มาแนะนำและส่งเสริมแก่ชาวประมง การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเรือประมง จากเรือไม่มีเครื่องยนต์มาเป็นเรือที่ใช้เครื่องยนต์ การสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้วและจากองค์กรระหว่างประเทศ การลงทุน รวมทั้งการสนับสนุนด้านการเงินจากประเทศอุตสาหกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ผลการทำประมงพาณิชย์ในรูปแบบดังกล่าวส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลในตำบลขนาดเล็กลดจำนวนลง สัตว์น้ำบางชนิดในบริเวณพื้นที่ชุมชนมีแนวโน้มว่าจะสูญพันธุ์ รวมถึงการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ (องค์การชุมชนประมงท้องถิ่นตำบลขนาดเล็ก, 2562)

ยุคที่ 3 ยุคแห่งการปรับตัวและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) จากผลกระทบของการขยายตัวของการทำประมงพาณิชย์ในพื้นที่ตำบลเล็กนั้น ส่งผลให้ทรัพยากรทางธรรมชาติทางทะเลลดลง ชาวประมงพื้นบ้านในตำบลเล็กจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมองหาวิธีการใหม่เพื่อให้ชุมชนสามารถที่จะประกอบอาชีพประมงต่อไปเนื่องจากสภาพภูมินิเวศของตำบลเล็กนั้นไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพอื่น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วกลุ่มผู้ทำประมงพื้นบ้านในพื้นที่ตำบลเล็กจึงได้จัดตั้งกลุ่มประมงเพื่อดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลในปี พ.ศ. 2541 โดยมีการประชุมร่วมกันและเดินทางไปศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นที่มีการอนุรักษ์ เพื่อนำความรู้กลับมาพัฒนาชุมชน ปี พ.ศ. 2552 ได้เกิดการคิดค้นหลักการทำประมงที่จะปักในรูปแบบใหม่ ๆ จึงทำให้เกิด “ซั้งเชือก” ขึ้นหรือหญ้าทะเลพื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่อดีต เป็นเครื่องมือดึงดูดสัตว์น้ำให้มาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เพื่อความสะดวกในต่อมา หลังจากชาวบ้านค้นพบวิธีการประมงรูปแบบใหม่ ซึ่งก็คือการปักหลักหยอ จึงเริ่มมีการทำการประมง โดยการนำซั้งเชือกหรือทุ่นปะการังเทียมไปทิ้งไว้ในทะเลเพื่อใช้เป็นแหล่งอาศัยและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็ก นอกจากนี้ประโยชน์ทางอ้อมของซั้งคือ ป้องกันเรือประมงขนาดใหญ่ เช่น เรืออวนลาก มาทำการประมงในเขตน่านน้ำหวงห้ามได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งเป็น

ภูมิปัญญาของชาวบ้านหาดเล็กที่ทำซั้งเชือก โดยซั้งเชือกของชาวบ้านเรียกว่าซั้งเชือกพวงมะไฟ แต่ซั้งเชือกของบริษัท ปตท.จะเป็นแบบพวงสะตอ ทำให้มีลักษณะเป็นกระจุกเดียว พันกันง่าย ซึ่งซั้งเชือกพวกมันมีลักษณะเป็นเสานาขนาดใหญ่ มัดด้วยเชือกเส้นหนักร้อยสายสำหรับทะเลหรือหญ้าทะเลเทียมขึ้นมา เมื่อนำเสापักส่งทะเล ก็จะมีสัตว์ทะเลหลากหลายชนิดมาเกาะติด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเลสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มชาวประมงเป็นอย่างมาก และจากการที่ชาวบ้านเริ่มต้นค้นหาวิธีป้องกันเรือถูกลวนกระทั่งได้ภูมิปัญญาใหม่ๆ คือ ซั้งเชือก ทำให้ระบบนิเวศในบริเวณนี้อุดมสมบูรณ์มากขึ้น ปลาเล็กปลาน้อยมีจำนวนเพิ่มขึ้น และตัวสัตว์ที่สำคัญอีกอย่างที่ทำให้เห็นว่าซั้งเชือกเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวประมง คือ ยอดการสั่งซื้อสัตว์น้ำที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2560 ตำบลหาดเล็กได้ริเริ่มการอนุรักษ์ปูม้า โดยการศึกษาการเพาะพันธุ์ปูจากจังหวัดระยองและศูนย์ศึกษาพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนจังหวัดจันทบุรี และดำเนินการเพาะเลี้ยงปูม้าวัยอ่อนเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2560 เป็นต้นมา (องค์การชุมชนประมงท้องถิ่นตำบลหาดเล็ก, 2563; ศรวุฒิ ขาวคม, สัมภาษณ์ 20 มิถุนายน 2562)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า หลังจากที่มีการออกพระราชกำหนดการประมง พ.ศ.2558 ซึ่งมีผลต่อกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพประมงพาณิชย์ ซึ่งเป็นเรือขนาดใหญ่ด้วยข้อกำหนดหมายที่ทำให้เกิดข้อจำกัดของการทำประมงจึงทำให้ผู้ประกอบการประมงพาณิชย์ไม่สามารถที่จะทำประมงนอกเขตชายฝั่งทะเลได้ (เขตที่นับจากชายฝั่งทะเล 3 ไมล์ทะเล) เป็นให้ผู้ประกอบการประมงพื้นบ้านในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น รวมไปถึงข้อจำกัดของเครื่องมือในการทำประมงชายฝั่งที่เรือประมงพื้นบ้านในอดีตสามารถใช้ทำการประมงนอกเขต 3 ไมล์ได้ เมื่อมีพระราชกำหนดออกมาได้กำหนดให้ผู้ที่จะจดทะเบียนประมงพื้นบ้านไม่สามารถที่จะออกทำประมงนอกเขตสามไมล์ทะเลได้ และอุปกรณ์ที่มีอยู่ในเรือก็ไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพประมงในเขตชายฝั่งทะเลได้ จึงทำให้ชุมชนประมงขนาดเล็กมีความเป็นที่จะต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการปัญหา และเสนอแนวทางเพื่อชุมชนสามารถที่จะทำประมงและยังคงไว้ซึ่งทรัพยากรทางทะเลได้อย่างมั่นคง

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ในตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราดนั้นมีดังต่อไปนี้

1. ควรมีการกำหนดระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงอย่างมีส่วนร่วม จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันด้วยข้อกำหนดของพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2560 กำหนดในเรื่องของระเบียบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการทำประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์ ในเรื่องของขนาดเรือและอุปกรณ์ทำประมง รวมถึงใบอนุญาตในการทำประมง ส่งผลให้หลังจากมีการประกาศใช้พระราชกำหนดประมงส่งผลให้เรือประมงพาณิชย์ในพื้นที่ไม่สามารถที่จะออกทำการประมงนอกเขตชายฝั่งทะเลได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นทำให้กลุ่มผู้ประกอบการเรือพาณิชย์ในชุมชนตำบลขนาดเล็ก มีความจำเป็นต้องหันมาประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน เป็นผลให้จำนวนผู้ประกอบการอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนมีจำนวนมากขึ้น เมื่อเทียบกับพื้นที่ประมงในชายฝั่งทะเลของตำบล และข้อจำกัดว่าด้วยการใช้เครื่องมือในการทำประมงของประมงพื้นบ้านในเขตชายฝั่งทะเล ทำให้อุปกรณ์บางชนิดชุมชนไม่สามารถที่จะใช้ในการประกอบอาชีพได้ ดังนั้นจากการประชุมขององค์กรประมงชุมชนท้องถิ่น จึงเสนอให้ควรมีสร้างระเบียบและกฎเกณฑ์ในการทำประมงในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตำบลขนาดเล็กให้มีความชัดเจนและมีข้อกำหนดที่เอื้ออำนวยให้กับกลุ่มผู้ทำประมงพื้นบ้านที่มีเครื่องมือประมงที่สามารถจะทำการประมงในเขตพื้นที่ใกล้ชายฝั่ง 3 ไมล์ทะเล แต่ไม่น้อยกว่า 1.6 ไมล์ทะเล เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในและชุมชนยังคงที่สามารถประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านได้ ดังต่อไปนี้ (องค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นตำบลขนาดเล็ก, 2563)

1.1 ควรมีการทำหุ่นแสดงเขตการประมงชายฝั่งให้ชัดเจน จากการศึกษาพบว่า การกำหนดเขตการทำประมงชายฝั่งทะเลตามพระราชกำหนด 3 ไมล์ทะเล ไม่มีการทำแนวเขตประมงที่ชัดเจน จึงทำให้มีการรุกล้ำของเรือประมงพาณิชย์เข้ามาในเขตชายฝั่งทะเล และในบางครั้งชาวบ้านผู้ประชิพประมงก็ออกนอกเขตประมงชายฝั่งทะเล จึงทำให้เกิดความผิดทางกฎหมาย

1.2 หน่วยงานราชการควรสนับสนุนทุน ในบริเวณปะการังเทียมและบ้านปลา เนื่องจากทุนเดิมได้ขำรุด เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ของการอนุรักษ์และอนุบาลสัตว์น้ำขนาดเล็กของชุมชน หากไม่มีเครื่องแสดงที่มีความชัดเจนว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่อนุรักษ์ก็จะทำให้มีการเข้าไปทำประมงในพื้นที่ได้

1.3. ควรมีการกำหนดกำหนดเขตทำการประมงเครื่องมืออวนลากใน
ประเด็นดังต่อไปนี้

1.3.1 กำหนดห้ามเครื่องมือประมงอวนลากแขก (คานถ่าง)
ทำการประมงในเขต 5 ไมล์ทะเล (9 กิโลเมตร) นับจากชายฝั่ง เนื่องจากเครื่องมือ
อวนลากแขก มีศักยภาพในการทำการประมงสูงและมีการทำลายเครื่องมือประมง
พื้นบ้านขนาดเล็ก

1.3.2 ควรมีการกำหนดให้เครื่องมือประมงอวนลากแคะ
(แผ่นตะเฒ่) ทำการประมงในเขต 3,000 เมตร (1.62 ไมล์ทะเล) ได้ นับจากชายฝั่ง
เนื่องจากในพื้นที่ตำบลหาดเล็ก มีอวนลากแคะขนาดเล็ก จำนวนมาก ไม่สามารถ
ออกทำการประมงนอกเขต 5,500 เมตร (3 ไมล์ทะเล) ตามประกาศกระทรวงเกษตร
และสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเครื่องมือทำการประมง วิธีการทำการประมง และพื้นที่
ทำการประมง ที่ห้ามใช้ ทำการประมง พ.ศ.2555 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2555 จึง
ทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่สามารถที่จะประกอบอาชีพประมงได้เนื่องจากข้อจำกัดของ
เครื่องมือประมง

1.3.3 กำหนดให้เครื่องมือประมงอวนลากทำการประมงลาก
กระพุน ภายในเขต 1,800 เมตร (1 ไมล์ทะเล) นับจากชายฝั่ง ในห้วงเวลา เดือน
มิถุนายน - กันยายนของทุกปีได้ เนื่องจากมีกระพุนจำนวนมากในห้วงเวลาและ
บริเวณดังกล่าว และอวนที่ใช้ในการลากมีขนาดใหญ่ 2 - 6 นิ้ว ประกอบกับช่วงที่เกิด
กระพุน เครื่องมือประมงชนิดอื่นไม่สามารถทำการประมงในบริเวณดังกล่าวได้
เนื่องจากกระพุนเป็นอุปสรรคในการทำการประมงชนิดอื่น

1.4 เสนอให้จังหวัดฯ ประกาศกำหนดพื้นที่ห้วงเวลาในการทำการ
ประมงด้วยเครื่องมืออวนรุนที่เคยประกอบเรือยนต์ของเรือประมงพื้นบ้านในเขตพื้นที่
200 - 500 เมตร นับจากชายฝั่งในเดือนมิถุนายน - สิงหาคม ของทุกปีได้ เนื่องจากใน
พื้นที่ดังกล่าว ลักษณะพื้นดินเป็นเลนลึก ไม่สามารถทำการประมงด้วยแรงคนได้
และในช่วงเวลาดังกล่าวทรัพยากรกุ้งมีจำนวนมาก และด้วยพระราชกำหนดประมงมี
ข้อกำหนดห้ามมิให้เรือประมงพื้นบ้านขนาดเล็กทำการประมงนอกเขตชายฝั่งทะเล
(3 ไมล์ทะเล) ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดเครื่องมือทำการ
ประมง วิธีการทำการประมง

1.5 เสนอให้จังหวัดฯ ประกาศ กำหนดขนาดช่องตา เครื่องมือลอบปู เสนอให้จังหวัดฯ ประกาศกำหนดขนาดช่องตา เครื่องมือลอบปู ที่ทำการประมงในเขต ประมงทะเลชายฝั่งและ นอกชายฝั่ง ให้มีขนาด 1.5 นิ้ว ทุกด้าน เนื่องจากขนาดช่อง ตาดังกล่าวจะทำให้สามารถจับกุ้งได้ด้วย

1.6 เสนอให้จังหวัดฯ ประกาศกำหนดเขตทำการประมงเครื่องมือ อวนลากกำหนดให้เครื่องมือประมงอวนลาก ทำการประมงลากกระพุน ภายในเขต 500 เมตรนับจากชายฝั่ง ในช่วงเวลา เดือนมิถุนายน - กันยายน ของทุกปี เนื่องจาก กระพุนเกิดทุกซุ่มในห้วงเวลาและบริเวณดังกล่าว และอวนที่ใช้ในการลากมีขนาด ใหญ่ 2 – 5 นิ้ว ประกอบกับช่วงที่เกิดกระพุน เครื่องมือประมงชนิดอื่นไม่สามารถ ทำการประมงในบริเวณดังกล่าวได้ เนื่องจากกระพุนเป็นอุปสรรคในการทำ การประมงชนิดอื่น

2. ชุมชนควรมีการสร้างระบบบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการ อนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติในการประมงให้เกิดความยั่งยืนในขณะที่ชุมชน ยังสามารถที่จะทำประมงต่อไปได้ โดยหลักการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของ ตำบลหาดเล็กควรมี 5 ระดับคือ ระดับที่ 1 รัฐต้องให้ข่าวสารที่ชุมชนควรรู้ ระดับที่ 2 ชุมชนร่วมปรึกษาหารือ ให้ข้อคิดเห็นหรือการจัดเวทีสาธารณะ ระดับที่ 3 ให้ประชาชน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องร่วมปฏิบัติหรือเสนอแนะแนวทาง ระดับที่ 4 ให้การร่วมมือของ ประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ระดับที่ 5 เสริมอำนาจให้แก่ประชาชนให้เป็นผู้ตัดสินใจเป็นระดับสูงสุดที่ประชาชนจะได้รับ อำนาจในการตัดสินใจ เช่น การลงมติในประเด็นสาธารณะ เป็นต้น

3. การให้การศึกษากับชุมชนในเรื่องของประโยชน์และการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยเป็นเน้นเกี่ยวกับการทำให้เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจและ จิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืน ทั้งในเรื่องของการรักษา การบูรณะฟื้นฟู การนำมาใช้ใหม่ และการนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทนการนำสิ่งอื่นมาใช้ ทดแทนทรัพยากรธรรมชาติ หลักในการสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เป็นต้น

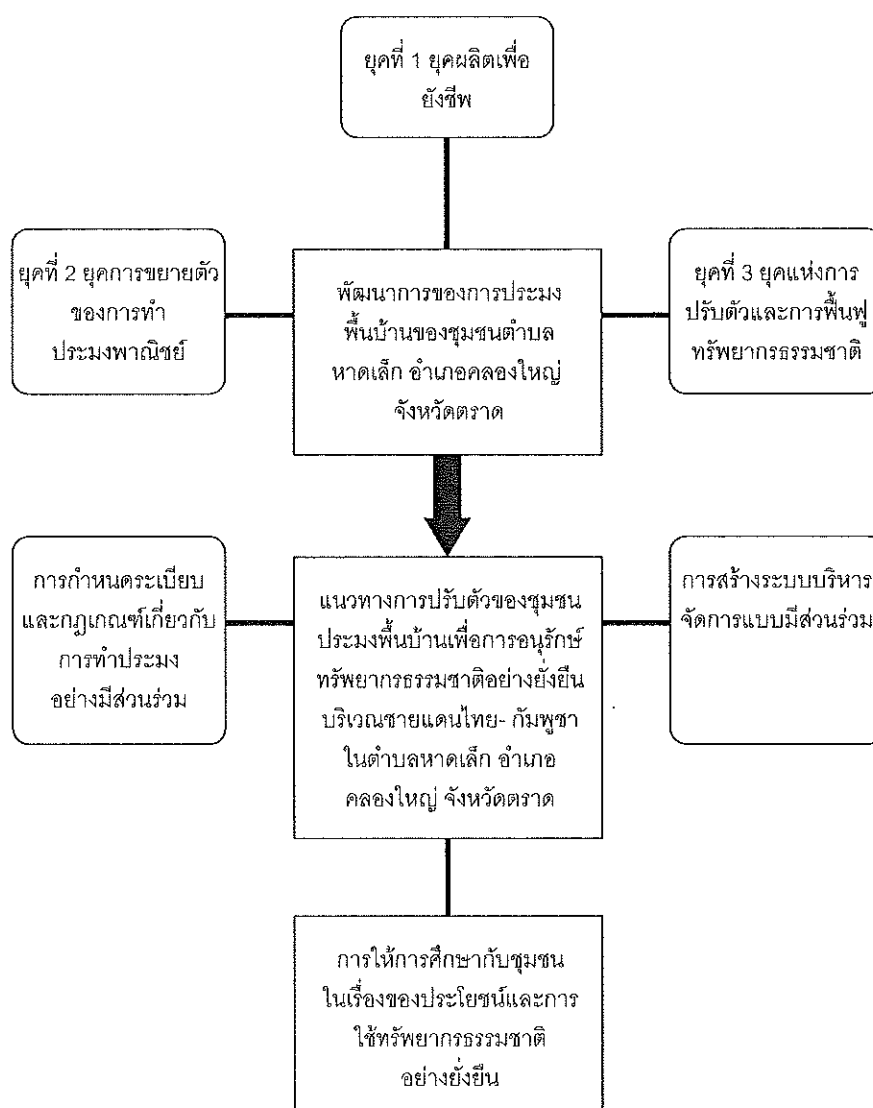
อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษา แนวทางการปรับตัวของชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา กรณีศึกษา: ตำบลขนาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด พบว่า การปรับตัวของชุมชนประมงในตำบลเล็กนั้น ในอดีตเป็นลักษณะของการทำประมงที่เป็นไปตามการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ เมื่อมีการทำประมงมากขึ้นในชุมชนจึงเป็นผลให้เกิดการขูดรีดทรัพยากร อย่างไรก็ตามชุมชนได้มีการพยายามวางระเบียบและข้อบังคับที่จะยังคงสามารถที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันการทำประมงของชุมชนยังมีข้อจำกัดที่เกิดขึ้นมาจากการประกาศพระราชกำหนดการประมง จึงส่งให้ชุมชนประมงได้รับผลกระทบทั้งในเรื่องข้อกฎหมายและเครื่องมือในการทำประมง ผลการศึกษายังค้นพบว่าชาวบ้านในชุมชนพยายามที่จะประนีประนอมระหว่างการทำมาหากินและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถดำเนินไปด้วยกันได้ นอกจากนี้ชุมชนยังพยายามสร้างข้อตกลงระหว่างเรือประมงพาณิชย์ และประมงพื้นบ้านให้สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้

ผลการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้มีความสอดคล้องงานวิจัยของ กังวาลย์ จันทรโชติ และคณะ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการ พัฒนาระบบการจัดการประมงโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนประมงเกาะยาว จังหวัดพังงา” โดยทำการศึกษาประวัติ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเกาะยาวและการพัฒนาที่ผ่านมา ศึกษาการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนรูปแบบการประกอบอาชีพประมง การพัฒนา ระบบการจัดการประมงโดยชุมชน ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาระบบ ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนโดยงานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เห็นถึงมุมใหม่อีกแง่หนึ่งได้มองเห็นถึงองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชนเช่น วัฒนธรรมและระบบการจัดการประมง

นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราพร โชติพาณิช (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการทรัพยากร ชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปากันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล” โดยผลการศึกษาพบว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งมาจากวิถีความสัมพันธ์การผลิตและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนำไปสู่การก่อตัวของชุมชนในการเข้ามามีบทบาทในการ

จัดการทรัพยากรในรูปแบบต่างๆ ภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ ภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนทำให้สามารถนำไปสู่การจัดการทรัพยากรชุมชนที่เป็นระบบเป็นรูปธรรมและคืนความสมบูรณ์แก่ระบบนิเวศน์ชายฝั่ง ซึ่งแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบ ยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ควร มีการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมสร้าง ความเข้มแข็งให้กับ องค์กรชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ สนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนโดยผู้วิจัยได้ศึกษาเห็นว่าในชุมชนตำบลหาดเล็ก ได้มีบริหารจัดการทรัพยากรสอดคล้องกับงานวิจัยขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วน ในชุมชน โดยจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ตัวแบบเชิงพื้นที่ออกมาได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อทำให้เกิดข้อเสนอเกี่ยวกับการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนทางทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

2. จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าชุมชนประมงพื้นบ้าน ตำบลหาดเล็กในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของพระราชบัญญัติการประมง ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอให้มีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อให้เกิดข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหา เกี่ยวกับผลกระทบของประมงพื้นบ้านที่เกิดจากพระราชกำหนดการประมง

สรุป

การทำประมงพื้นบ้านในปัจจุบันของตำบลหาดเล็กมีการรวมกลุ่มกันเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนร่วมกันในนามขององค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นตำบลหาดเล็ก โดยชุมชนมีการวางแผนในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การทำประมงของชุมชนในปัจจุบันยังประสบปัญหาในเรื่องของข้อกำหนดของกฎหมายต่าง ๆ ที่มาจากพระราชบัญญัติการประมง ดังนั้นจึงมีความเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนข้อกำหนดในกฎหมายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความกินดีอยู่ดีของชุมชน

รายการอ้างอิง

- กรมประมง. (2555). *แผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย*. กรุงเทพฯ: กรมประมง.
- ชยันต์ วรรณะภูติ. (2537). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. ใน พัฒนา. อุทัย ดุลยเกษม (บก.). *คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการ* ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2559). ปฏิบัติการวิจัยทางสังคม. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ทะเลเล็กประมงร้อน. (2558, 7 กรกฎาคม). *นิวร้อยแปด*, 1(235), น. 7.
- พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558. (2558, 28 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 132 ตอนที่ 34 ก.
- ศรวุฒิ ขาวคม. (2562, 1 กันยายน). ประธานกลุ่มองค์กรชุมชนประมงพื้นบ้าน ตำบลหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด. สัมภาษณ์.
- องค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นตำบลหาดเล็ก. (2563). *ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหาดเล็ก*. ตราด:สำนักงานจังหวัดตราด กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด
- กังวาลย์ จันทรโชติ และคณะ (2544). *กระบวนการพัฒนาระบบการจัดการประมงโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนประมงเกาะยาว จังหวัดพังงา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะประมง ภาควิชาการประมง.
- จิราพร โชติพาณิชย์. (2555). *การจัดการทรัพยากร ชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปากันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

เศรษฐศาสตร์การเมืองของการบริหารจัดการพื้นที่ทุนระเบิด: กรณีศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดตราด^{*}

พรทิwa อาชีวะ^{**}
ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์^{***}
จำลอง แสนเสนาะ^{****}
กนกวรรณ อยู่ใส่ว^{*****}
ขวัญศิริ เจริญทรัพย์^{*****}

(วันรับบทความ : 21 ตุลาคม 2563, วันแก้ไขบทความ : 23 ธันวาคม 2563,
วันตอบรับบทความ : 24 ธันวาคม 2563)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และเสนอแนะภาคี
สาธารณะในการบริหารจัดการพื้นที่ทุนระเบิดในเขตชายแดนไทย-กัมพูชาของจังหวัดสระแก้วและตราด
วิธีวิทยาการวิจัยจะใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการศึกษาจากการวิจัยเอกสาร การศึกษา

^{*} บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ทุนระเบิดในเขต
ชายแดนไทย - กัมพูชา จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด

^{**} อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,

email: ar_porntiwa@hotmail.com

^{***} รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, email: chaiyon49@gmail.com

^{****} อาจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
รำไพพรรณี, email: chamlong.san@hotmail.com

^{*****} อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,
email: kanokwan.y@rbru.ac.th

^{*****} อาจารย์ประจำสาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏรำไพพรรณี, email: kwunsiri@hotmail.com

ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า การสัมภาษณ์เจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อยจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ของจังหวัดสระแก้วและจังหวัดตราดยังคงมีทุ่นระเบิดหลงเหลืออยู่และส่งผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สินและสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนทั้งสองจังหวัดมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา การแสวงหาทางเลือกใหม่และการวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดจากการมีทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมและทุนทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการพื้นที่ทุ่นระเบิดต้องอาศัยภาคีสาธารณะซึ่งประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน และภาคประชาสังคม

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน, การบริหารจัดการ, พื้นที่ทุ่นระเบิด